
Kyrkomötet
Motion 2014:81
av Aron Emilsson

Svenska kyrkans kulturarvsarbete

Förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda hur den nationella nivån kan förstärka och fördjupa arbetet med det kyrkliga kulturarvet.
2. Kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att undersöka förutsättningarna för att i samverkan med staten inrätta ett nationellt kyrkohistoriskt museum.
3. Kyrkomötet beslutar uppdra till kyrkostyrelsen att lämna förslag på hur Svenska kyrkans centrala kulturarvsförvaltning kan förstärkas för att den nationella nivån bättre ska kunna samordna verksamhetsstöd för stift och församlingar i arbetet med kyrkliga inventarier och textilier.

Motivering

Svenska kyrkans, den svenska nationens och den svenska statens historia är intimt sammanflätade. Under århundraden har man ömsesidigt påverkat varandra. Kyrkan har onekligen gjort svenskarna till en del av en internationell kristenhet och en europeisk kulturgemenskap och haft en enorm inverkan på nationens liv även på andra sätt. Å andra sidan har den svenska nationen och den svenska naturen också inverkat på den svenska kyrkan, vilket givit den särdrag i förhållande till andra kyrkor och samfund.

Liturgin i den svenska kyrkan skiljer sig ifrån de flesta andra kyrkors även på andra sätt än att gudstjänsterna hålls på just det svenska språket. Detta som en följd av att vår reformation var relativt ”mild”. Det sistnämnda har också haft en inverkan på kristna seder såsom bevarandet av namnsdagar, prästernas klädsel, klockringningsseder och kyrkorummens utsmyckning.

Utformningen av kristna byggnader och miljöer såsom kyrkor, klockstaplar och gravplatser har särdrag som nästan bara kan hittas i Sverige. Kyrkomusiken och folkmusiken har haft en ömsesidig påverkan på varandra och de kristna högtiderna och traditionerna ser annorlunda ut i Sverige än i de flesta andra länder. Detta och mer därtill tillsammans med det faktum att miljontals svenskar genom århundradenas lopp gråtit, skrattat, förfärats, hoppats, döpt sina barn, konfirmerat sig, gift sig och begravt sina kära inom kyrkans famn, gör den Svenska kyrkan betydelsefull för Sverige.

Svenska kyrkan förvaltar Sveriges största sammanhängande kulturarv och bedriver ett dagligt kulturarvsarbete såväl nationellt som på stifts- och församlingsnivå. Med 3 000 kyrkor skyddade av kulturmiljölagen och 460 miljoner kronor i årlig ersättning av staten för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena är Svenska kyrkan inte bara ett trossamfund utan också en kulturbärare av nationellt och internationellt intresse. Samtidigt är behovet av förstärkning och fördjupning stort, dels för att trygga fler delar av kulturarvet och utjämna regionala och lokala obalanser, dels för att Svenska kyrkan ska kunna leva upp till sina överenskomme-

ser med staten. Inför Kontrollstation 2014 har det blivit särskilt intressant att stämma av hur kyrkan och staten klarar det kyrkoantikvariska arbetet.

Förra sommaren överlämnades rapporten *Ett rum öppet för alla* till regeringen. Där redogör man för arbetet med det kyrkliga kulturarvet och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen under perioden 2000–2013, samt beskriver utvecklingsbehov och strategier inför framtiden. Det är en intressant och gedigen rapport som, trots en något kulturrelativistisk och värdenihilistisk introduktion, bjuder på såväl ett viktigt bokslut som tänkvärda framtidsscenarier om tillgänglighet, hot och möjligheter.

Det är uppenbart att ett mer splittrat och segregerat samhälle, jämte en försämrad ekonomi för många församlingar i inte minst lands- och glesbygd, fordrar förändringar i anslagsnivå, användningsutrymme och församlingens egeninsats för kyrkoantikvarisk ersättning. Ett som är säkert är att kulturarvförvaltningen måste förstärkas på såväl nationell- som stiftsnivå för att vård och tillgängliggörande av kulturarvet ska nå högre ambitionsnivåer. Det är inte rimligt att, som rapporten antyder, mindre församlingar ska behöva uppgå i större enheter för att få bättre tillgänglighet till kulturarvskompetens. Det stödet måste kunna samordnas och erbjudas från nationell nivå och genom stiftet i högre utsträckning.

Även om kompetensen kring kulturarv och antikvariska frågor ökat bland stiftet de senaste åren, så råder regionala skillnader och kompetens i vård- och konserveringsfrågor saknas fortsatt på flera håll. I ljuset av det och att den nationella nivån endast består av sex årsarbetskrafter, lär många församlingar även framgent inte bli informerade eller vägleda i kyrkoantikvariska, eller andra kulturarvrelaterade frågor i tillräcklig utsträckning. Ovan nämnda rapport konstaterar att Svenska kyrkan sedan relationsförändringen med staten klarat sin förvaltningsroll av kulturarvet bra. Glädjande är att andelen församlingar med vård- och underhållsplaner ökat markant. Dock gäller det företrädesvis VoU-planer för kyrkor och kyrkogårdar. Framtagande av vård- och underhållsplaner för inventarier och textilier är fortsatt eftersatt bland många församlingar och här måste stift och nationell nivå ta fram strategier.

En stor del av kyrkans kulturarv är ting som inte är lika iögonfallande som kyrkobyggnaderna, eller kyrkogårdarna. De kulturhistoriskt värdefulla inventarierna och textilierna i många kyrkor är centrala i berättelsen om kyrkans och Sveriges kulturarv. Det är glädjande att det digitala systemet för inventarieförteckningar, Sacer, är på plats, men samtidigt är det bekymrande att många församlingar varken har vård- och underhållsplaner för inventarier och textilier, eller kompetens eller möjlighet att inventera och dokumentera dessa med bilder och beskrivningar. Något som minskar möjligheten till god kännedom om de lokala kulturskatterna, överblicken ur stöld- och försäkringsperspektiv för församlingen och helhetssynen på den nationella nivån. En kartläggning och erbjudande av kompetensförsörjning måste till.

I rapporten inför Kontrollstation 2014 kan man läsa att projekt för fotodokumentation och skadeinventeringar av inventarier i kyrkorna, och inventering av vilka som saknar vård- och underhållsplaner respektive inte sökt kyrkoantikvarisk ersättning, inte är utförda, trots anslagna projektmedel. Det är olyckligt med tanke på att projekt av den här typen skulle vara bra för kartläggning och dokumentation, inte bara för församlingarna utan också för stiftet och den nationella nivån. Förhoppningsvis kan nya projekt av den här typen sätts och kulturarvsarbetet stärkas.

Med förhoppning om att kyrkostyrelsen återkommer med vidare förslag kring hur kulturarvsförvaltningen centralt och kulturarvsarbetet generellt kan förstärkas, organisatoriskt och ekonomiskt, men också i sitt konkreta arbete närmare församlingarna.

Stora Lundby den 20 juli 2014

Aron Emilsson (SD)